

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ БОРЬБИ З ПІРАТСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ця стаття присвячена дослідженню міжнародно-правових засад боротьби з піратством в сучасному міжнародному праві.

Ключові слова: *піратство, Конвенція ООН з морського права 1982 р., резолюція Ради Безпеки ООН, тероризм.*

Эта статья посвящена исследованию международно-правовых основ борьбы с пиратством в современном международном праве.

Ключевые слова: *пиратство, Конвенция ООН по морскому праву, резолюция Совета Безопасности ООН, терроризм.*

This article is devoted to the international legal basis of the fight against pirates in contemporary international law.

Key words: *piracy, UN Sea Law Convention 1982, Security Council Resolution, terrorism.*

Протягом останніх років з особливою силою знову нагадала про себе проблема піратства. Феномен, який ще недавно, на думку багатьох фахівців, втратив гостроту та обмежувався окремими районами світового океану, переважно у Південно-Східній Азії, набув глобального виміру. Все частіше інформація про злочинні дії піратів, судна та моряків, які стали їх жертвами, займають перші шпальта провідних світових ЗМІ, а обговорення та визначення заходів з протидії піратству вийшло на рівень багатьох міждержавних форумів за участю найвищих посадовців. За даними ІМО, лише за період з 1 січня до 30 вересня 2009 року кількість актів піратства та збройних нападів на судна або спроб їх здійснення сягнула понад 300, тоді як у першому півріччі 2008 року таких випадків було 121¹.

Серед найбільш небезпечних районів – морські простори Східної Африки (160 випадків), Південно-Китайського моря, Південної Африки, Західної Африки, Індійського океану, Аравійського моря та Перської затоки. Справжньою загрозою міжнародному мореплавству стали дії піратів біля узбережжя Сомалі. При цьому, якщо раніше більшість нападів мала місце в Аденській затоці та на півдні Червоного моря, то останнім часом, за повідомленням Міжнародного морського бюро, їх кількість зростає біля південної ділянки сомалійського узбережжя². Крім того, часто такі напади стаються все далі від берега, з використанням «материнського судна». Все це здорожчує здійснення міжнародних транспортних перевезень, підвищує ризик та загрозу життю та добробуту моряків, негативно впливає на стабільність та безпеку у відповідних регіонах та окремих країнах.

За експертними оцінками Україна входить до п'ятірки країн з найбільшою кількістю моряків торговельного флоту. Питання боротьби з піратством, запобігання захопленню суден, захисту моряків, звільнення тих, які потрапили в полон до піратів, соціальна реабілітація жертв цього злочину, для неї вже давно вийшла за рамки лише зовнішньополітичної активності, набувши також рис внутрішньополітичної проблеми. Ситуація ускладнюється тим, що більшість з близько 70 тисяч українських моряків знаходиться на судах під прапором інших держав.

Основу нинішнього правового режиму боротьби з піратством складають відповідні положення статей 100–111 Конвенції ООН з морського права 1982 року (далі – Конвенція ООН 1982). В них дається визначення злочину піратства, встановлюються детальні права та зобов'язання держав-учасниць Конвенції, у тому числі щодо права переслідування, арешту та юрисдикції. Слід зазначити, що незважаючи на тисячолітнє існування такого явища, як піратство, наявність напрацьованої за цей час значної нормативної бази, як у звичайному праві, так і у міждержавній договірній практиці щодо боротьби з ним, положення Конвенції ООН 1982 виявилися у низці випадків неадекватними сучасним потребам та реаліям. З іншого боку, це не має бути несподіваним, враховуючи, що статті Конвенції ООН 1982 фактично інкорпоровали відповідні положення щодо піратства Конвенції з відкритого моря 1958 року, що в свою чергу, як справедливо відзначає низка експертів, стали втіленням проекту, підготовленого у 30-х роках минулого століття Гарвардською Дослідницькою Групою³. Зазначене вище жодним чином не применшує значення та цінності чинних положень Конвенції ООН 1982, необхідності забезпечення належної та повної їх імплементації, зокрема в частині механізму ефективного переслідування та покарання, винних у вчиненні злочинів піратства як одного з кроків у напрямку активізації міжнародної співпраці у цій сфері.

Не вдаючись до детальних коментарів положень щодо піратства Конвенції ООН 1982, зазначимо, що визначення відповідного злочину передбачає чотири головні елементи: неправомірні дії з насильства, затримання або грабунку; вчинені з приватними цілями; із залученням двох суден (або повітряних суден); у відкритому морі. Кожен з цих елементів неодноразово достатньо глибоко аналізувався експертами та фахівцями з морського права. Тому розгляне-

мо лише ті моменти, що мають особливо важливе значення для забезпечення результативної боротьби з піратством саме в сучасних умовах.

Положення Конвенції ООН 1982 щодо визначення злочину піратства обмежують його вчинення відкритим морем. І хоча, як вже зазначалося, напади піратів все частіше відбуваються далеко від узбережжя, все ж більшість випадків, за даними ІМО, на сьогодні мають місце у територіальних водах та виключній економічній зоні держав. Цілком очевидно, що визначення, яке розроблене ще до появи такого поняття, як виключна економічна зона та в умовах набагато вузького територіального моря, після фактично незмінного перенесення до Конвенції ООН 1982 року, суттєво обмежує кваліфікацію відповідних злочинних дій. У цьому зв'язку варто погодитися з думкою багатьох фахівців⁴, що в нинішніх умовах для визначення злочину піратства необхідно також використовувати ст. 58(2) Конвенції ООН 1982, що передбачає застосування у виключній економічній зоні статей 88-115 та інших відповідних норм міжнародного права, якщо вони не суперечать (не є несумісними) Частині V Конвенції ООН 1982. Все ж відсутність однозначного тлумачення у цьому питанні обмежує дієвість відповідних положень.

Кваліфікаційна вимога щодо відкритого моря також додає розбіжностей до тлумачення обсягу та змісту зобов'язань держав щодо співробітництва у боротьбі з піратством, передбачених ст. 100 Конвенції ООН 1982. Низка фахівців дотримується вузького підходу, наголошуючи на формальній відсутності у держав зобов'язань співробітничати у боротьбі з актами піратства, що мали місце в територіальному морі⁵.

Навряд чи в сучасних умовах такий підхід може бути прийнятним. Відповідні зобов'язання існують в держави на підставі інших норм міжнародного права, виходячи з універсального характеру злочину піратства, принципу недопущення використання власної території з порушенням суверенних прав та зобов'язань інших держав (а саме так можна розглядати зобов'язання держави щодо захисту безпеки і добробуту тих моряків, які є її громадянами), загального принципу співробітництва між державами, зокрема, враховуючи глобальний характер загрози піратства. І хоча перелік аргументів на користь наявності у держави відповідних зобов'язань може бути суттєво розширеним, коли її територіальне море використовується для здійснення злочину піратства у відкритому морі, чинні положення Конвенції 1982 не забезпечують належної чіткості та однозначності у питанні налагодження ефективної міжнародної взаємодії у боротьбі з піратством, яка у цьому контексті також ускладнюється тісним зв'язком з чутливою проблематикою забезпечення суверенітету.

Згідно з конвенційним визначенням, злочин піратства має здійснюватися в приватних цілях. Загальновизнано, що ця умова виключає з кваліфікації піратських дій напади на судна з політичною метою, як наприклад в рамках боротьби за незалежність (це не означає, що такі дії не залишаються незаконними на інших підставах). Відомий у цьому зв'язку випадок із захопленням у 1985 році судна *Achille Lauro* підтверджує відповідний підхід. Дискусії навколо спроб розширити тлумачення приватних цілей фактично завершилися наразі безрезультатно, як втім і намагання підлаштувати випадки морського тероризму під визначення злочинів піратства. Останнє загалом вбачається пра-

вильним з огляду на принципову відмінність характеру та змісту злочинів піратства та тероризму.

Разом з тим, останнім часом спостерігається активна риторика в рамках різних форумів, покликаних сприяти боротьбі з піратством, у тому числі ООН та ІМО, щодо бідності, відсутності ефективного державного управління, низького економічного розвитку, тощо як причин різкого зростання піратських дій в окремих районах, зокрема біля узбережжя Сомалі. Соціальні чи економічні цілі матимуть менше значення при визначенні правомірності тих чи інших дій, проте їх важливість може зрости у вирішенні питань кваліфікації як піратських чи інших, та, відповідно, встановлення юрисдикції та судового переслідування осіб, винних у їх вчиненні. Наразі це питання має більш теоретичне значення. Але неважко уявити ситуацію, коли особа, звинувачена у піратстві, висуне тезу про вчинення нападу на судно з метою захисту живих ресурсів виключної економічної зони, скажімо, біля узбережжя Сомалі, в умовах коли центральний уряд не здатний це забезпечити, а рибальство є основним видом діяльності та джерелом харчування прибережного населення.

Положення Конвенції щодо захоплення чи арешту піратського судна та судового переслідування осіб, звинувачених у піратстві, передбачають (ст. 105) відповідні права та юрисдикцію будь-якої держави у відкритому морі. Боротьба з піратством лежала в основі створення концепції універсальної юрисдикції, що у наш час поширюється на найбільш важливі злочини, такі, як геноцид, рабство, порушення правил та звичаїв війни, а також гуманітарного права, злочини проти людяності. Проте, практичне застосування відповідних положень, окрім обмеження щодо відкритого моря, ускладнюється також посиленням на національне законодавство держави, що захопила піратське судно чи здійснює судове переслідування осіб, звинувачених у піратстві. Законодавство щодо запобігання та покарання за піратство відрізняється в багатьох державах, не кажучи вже про відсутність уніфікованого підходу та норм щодо розпорядження захопленим судном та вантажем.

Крім того, Конвенція ООН 1982 вимагає щоб захоплення піратського судна здійснювалося винятково військовими кораблями або іншими чітко позначеними та уповноваженими урядовими суднами. Очевидно відповідні положення також вимагають вдосконалення, враховуючи, що нині все ширше залучаються приватні структури та організації для виконання багатьох завдань у сфері захисту безпеки, людського життя та вантажу, які раніше були притаманними лише державам. При цьому, як свідчить практика, залучення таких приватних структур є тим більш поширеним, чим небезпечнішою є ситуація у відповідному регіоні.

Складність доведення злочину піратства, тривалість відповідних процедур, інші фактори зумовили те, що на сьогодні існує небагато випадків судового переслідування та покарання осіб, винних у піратстві. Держави, що беруть участь у відповідній військовій операції біля узбережжя Сомалі, часто взагалі намагаються уникати захоплення піратів або відпускають їх.

Розглядаючи проблеми режиму боротьби з піратством, передбаченого в Конвенції ООН 1982, варто також згадати положення щодо «переслідування по гарячих слідах». Таке переслідування припиняється, коли піратське судно

входить у територіальне море іншої держави. В багатьох районах світового океану, де територіальні моря держав знаходяться на незначній відстані один від одного, як наприклад у Південно-Східній Азії, згадане обмеження робить переслідування практично безперспективним. В умовах відсутності належного центрального урядування як, наприклад, в Сомалі, територіальне море, як і саме узбережжя таких держав, перетворюється також в природне місце перебування суден та осіб, залучених до вчинення злочинів піратства.

Як свідчить проведений аналіз, самі положення Конвенції ООН 1982 в сучасних умовах далеко не в усіх випадках забезпечують належний правовий режим боротьби з піратством. Часткове вирішення окреслених вище проблем можна знайти, застосувавши відповідним чином Конвенцію ООН по боротьбі з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 року (далі – Конвенція 1988). Конвенція 1988 була розроблена після згаданого випадку із захопленням судна *Achille Lauro* з метою кодифікації норм міжнародного права щодо тих злочинів на морі, які не підпадали під дію положень Конвенції ООН 1982. Хоча її зазвичай прийнято включати до переліку міжнародно-правових документів у сфері боротьби з тероризмом, ніщо не заперечує можливості її застосування у випадку вчинення тих злочинів, що відносять до піратства. Тим більше, що в тексті Конвенції 1988 відсутнє посилення як на тероризм, так і на піратство, а міститься окреме визначення злочинів, які підпадають під її дію.

Такий підхід вбачається обгрунтованим і з огляду на судову практику, що формується з відповідних питань. Так у 2008 році Апеляційний Суд США (9-й округ) у справі *USA v. Shir*⁶ зазначив, що Конвенція 1988, яка була розроблена для протидії міжнародному тероризму, може застосовуватися до звичайних злочинів. Юрисдикція була встановлена на основі доктрини універсальної юрисдикції щодо злочинів піратства. І хоча Суд використав визначення піратства у справі 1820 року *USA v. Smith*, яке дещо відрізняється від визначення в Конвенції ООН 1982 (США наразі не є державною-учасницею Конвенції ООН 1982), а також допустив, на думку фахівців, низку інших неоднозначних тлумачень⁷, в нинішніх умовах різкого зростання загрози піратства цей підхід заслуговує на увагу як один з можливих шляхів підвищення ефективності заходів боротьби з піратством, зокрема в частині забезпечення належного судового переслідування та покарання за вчинення відповідних злочинів.

У визначенні злочину згідно з Конвенцією 1988 відсутній елемент щодо мотивів його вчинення. Цим спрощується відповідна кваліфікація. Географічні межі, передбачені в Конвенції 1988, також ширші ніж в Конвенції ООН 1982. Для кваліфікації злочинних дій достатньо щоб судно мало намір вийти з територіального моря держави, незалежно від того, де саме стався злочин, а за певних обставин і навіть за відсутності цих намірів, - якщо злочинець перебуває на території іншої держави-учасниці, ніж та, до чийого узбережжя прилягає відповідне територіальне море. Незважаючи на значне розширення переліку дій, що можуть бути визнані злочинними згідно з Конвенцією 1988 (та Протоколу про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, які розташовані на континентальному шельфі, 1988 року), її положення залишили нерегульованими низку правових проблем що-

до належної кваліфікації незаконних дій на морі. Це, за визнанням багатьох фахівців, стосувалося насамперед дій з мінування портів, чи використання самого судна як зброї.

У зв'язку з цим, в 2005 році до Конвенції 1988 були прийняті додаткові Протоколи, що значно розширили сферу її застосування, визначивши, злочинними, зокрема, і згадані вище дії, а також встановили чіткі процедури для висадки на борт судна. Протоколи 2005 року можна вважати суттєвим просуванням у вдосконаленні відповідного правового режиму, проте на їх розробці, очевидно, позначилися першочергові вимоги щодо вдосконалення механізмів боротьби з тероризмом. Саме цим, скоріш за все можна пояснити відновлення елемента мети серед визначень деяких злочинів, а саме: залякування населення, або примушування Уряду чи міжнародної організації до вчинення або утримання від певних дій.

Антитерористичний вимір Конвенції 1988 виявився і у звуженні підходу в питаннях юрисдикції, порівняно з Конвенцією ООН 1982. Вона не базується на доктрині універсальної юрисдикції, натомість передбачає необхідність встановлення зв'язку між державою та злочином для встановлення юрисдикції. І хоч це нібито компенсується більш чіткими правилами щодо співробітництва, а також однозначним закріпленням принципу «суди або видай», на практиці можна очікувати значних ускладнень та тривалості судового переслідування. Враховуючи, що більшість незаконних дій проти морського судноплавства відбувається біля узбережжя держав, що не можуть забезпечити належний контроль у відповідних районах, проти суден під прапором та моряків-громадян тих держав, що мають обмежені реальні можливості для судового переслідування та покарання винних, згадані вимоги щодо встановлення юрисдикції в багатьох випадках не сприятимуть швидкому та належному здійсненню правосуддя. Слід у цьому зв'язку також зазначити, що, як і у випадку Конвенції ООН 1982, положення Конвенції 1988 відсилають до норм національних законодавств у питаннях конкретних процедур та застосування покарань. Не виключено, що деякі морські злочинці взагалі намагатимуться уникнути відповідальності, вимагаючи видачі (екстрадиції) до тієї держави, що має юрисдикцію, проте де в національному законодавстві відсутні норми щодо переслідування та покарання за відповідні злочини.

Цілком очевидно, що зіткнувшись з різким зростаннями кількості піратських нападів біля узбережжя Сомалі та усвідомивши недосконалість існуючого міжнародно-правового режиму у цій сфері, світове співтовариство змушене було шукати додаткові шляхи для забезпечення швидкого вирішення принаймні найбільш нагальних правових проблем, що стримували зусилля держав у запобіганні та боротьбі з піратством, принаймні в найбільш небезпечному на сьогодні районі біля узбережжя Сомалі. Одним з таких шляхів стало прийняття низки резолюцій Ради Безпеки ООН на підставі Розділу VII Статуту ООН.

Положення цих резолюцій РБ ООН суттєво розширили повноваження держав, зокрема їх військово-морських сил, зосереджених біля узбережжя Сомалі. Так, згідно з резолюцією № 1816 від 2 червня 2008, використання сили проти піратів дозволене не лише у відкритому морі, але й в територіальному морі Сомалі. Слід, однак, зауважити, що Рада Безпеки ООН схвалила цю резолюцію зі

згоди уряду Сомалі (Перехідного-Федерального Уряду - ПФУ), про що у тексті резолюції є окреме посилання. Крім того, такий дозвіл стосується лише тих держав, що співпрацюють з ПФУ у боротьбі з піратством, і про які ПФУ попередньо повідомив Генерального секретаря ООН. З іншого боку, використання сили дозволене не лише для протидії піратству, але й збройному пограбуванню на морі, що додатково розширює сферу застосування згаданої резолюції Ради Безпеки, та, за необхідності, може слугувати обґрунтуванням для застосування низки відповідних міжнародних конвенцій у сфері боротьби із злочинністю та загрозами безпеки морського судноплавства.

16 грудня 2008 року Рада Безпеки ООН пішла навіть далі – дозволивши використання сили у боротьбі з піратством на наземній території Сомалі. Положення резолюції РБ ООН № 1851 (2008) значно розширюють межі дозволеного «переслідування по гарячим слідам», яке біля узбережжя Сомалі може здійснюватися з відкритого моря через територіальне море і на суходолі.

Згаданий дозвіл проводити операції боротьби з піратством на суверенній території є безпрецедентним рішенням Ради Безпеки ООН, оскільки він фактично виходить за рамки існуючого на сьогодні звичаєвого та конвенційного міжнародно-правового режиму у цій сфері. Разом з тим, так само безпрецедентними є зусилля держав у боротьбі з піратством біля узбережжя Сомалі, де ми є свідками першої морської операції Європейського Союзу та першого використання КНР військово-морських сил поза регіоном Південно-Китайського моря.

Наразі, спостерігається достатньо низький рівень застосування згаданих вище повноважень. Чи не єдиний донедавна приклад наземної операції на території Сомалі – звільнення французьким спецпідрозділом заручників, яких утримували пірати, взагалі мав місце у квітні 2008 року, ще до формального прийняття відповідної резолюції РБ ООН. За наявною інформацією, першим випадком застосування розширених повноважень, наданих РБ ООН, у боротьбі з піратством стала операція по звільненню з піратського полону судна під прапором Антигуа спецпідрозділом Данії. Як зазначалося з посиланням на представника ВМС країн Євросоюзу, 5 лютого 2010 року після отримання сигналу датський військовий корабель розпочав переслідування захопленого піратами судна, наблизився до нього, висадив на борт спецпідрозділ та звільнив моряків, які замкнулися в одному з приміщень.

Серед причин низького рівня застосування військово-морськими силами додаткових «силових» повноважень багатьма фахівцями справедливо відзначаються труднощі з наступним судовим переслідуванням, засудженням та покаранням захоплених піратів. Нинішня практика держав з цих питань суттєво відрізняється. Повернення піратів до Сомалі для засудження не може бути прийнятним як через відсутність ефективного діючого уряду, так і через неможливість забезпечення справедливого суду та належного поведіння. У цьому зв'язку, навіть лунають заяви про можливу суперечність таких дій зобов'язанню згідно з багатьма міжнародними документами не повертати (non-refoulement) осіб до держав, в яких вони можуть зазнати знущань, тортур або інших видів жорстокого поведіння.

Спочатку Велика Британія, а потім низка інших держав віддали перевагу проведенню судового переслідування у третій країні. З цієї метою були укладені відповідні меморандуми взаєморозуміння з Кенією про передачу та засудження захоплених піратів. За даними ООН, станом на 31 жовтня 2009 року справи 100 осіб, підозрюваних в піратстві, розглядалися в кенійському суді та 10 осіб вже відбували покарання⁸.

Додаткові труднощі в цьому питанні полягають і у необхідності забезпечення належних процесуальних вимог при затриманні осіб, звинувачених у піратстві, зборі відповідної доказової бази. Враховуючи, що згідно з міжнародним правом пірати є злочинцями, а не комбатантами, до них мають застосовуватися відповідні норми та стандарти у галузі прав людини, зокрема щодо поводження та забезпечення справедливого розслідування. У цьому зв'язку, використання військово-морських сил з метою проведення операцій, що з юридичної точки зору, фактично належать до сфери правоохоронних дій, наразі викликає багато запитань. Відповіді на них відсутні у згаданих резолюціях РБ ООН. Немає однозначних рішень і на підставі договірних (конвенційних) та звичасвих норм міжнародного права. Очевидно у цих випадках необхідно шукати нові нестандартні підходи, які б враховували як необхідність дотримання відповідних норм у сфері кримінального судочинства та захисту прав людини, так і важливість ефективних та швидких заходів запобігання або припинення злочину піратства в конкретних реальних умовах світового океану. Одним з таких підходів могло б бути більш широке застосування механізму використання на військових кораблях співробітників правоохоронних органів. Проте, враховуючи багатонаціональний характер учасників операцій та заходів боротьби з піратством, коли судно зареєстроване під прапором однієї держави, належить власнику з іншої, моряки – з різних третіх держав, військові кораблі – з четвертих, ще й діють під егідою міжнародних організацій, а самі пірати – з п'ятої, а то й особи без громадянства, ефективність та правова обґрунтованість таких механізмів вимагає додаткового опрацювання.

Незважаючи на прийняття цілої низки резолюцій РБ ООН, інструктивних документів інших міжнародних організацій, надалі залишаються практично нерегульованими статус, права та обов'язки приватних організацій, що все частіше наймаються судовласниками для захисту від піратів. В окремих випадках самі члени таких приватних організацій, особливо в разі наявності зброї, можуть бути звинувачені у порушенні законодавчих вимог чи міжнародних норм, і не обов'язково під час надання відсічі піратам.

Суттєвим недоліком відповідних резолюцій РБ ООН є їх локальна спрямованість. Враховуючи, що передбачені резолюціями РБ ООН додаткові повноваження у боротьбі з піратством втручаються у чутливі питання територіального суверенітету, за наполяганням низки держав, що розвиваються, у водах біля узбережжя яких часто трапляються злочини піратства, до резолюцій були включені положення, де чітко закріплюється, що відповідні додаткові повноваження застосовуються лише у випадку Сомалі, не зачіпають прав та зобов'язань держав за міжнародним правом щодо будь-яких інших ситуацій і не можуть вважатися такими, що створюють норму звичасвого права. Фактично в усіх інших регіонах світового океану, де за наявності даними відбувається

більше половини випадків, що можуть кваліфікуватися як піратські, зберігається актуальним весь комплекс проблем, окреслених вище при аналізі конвенційних режимів боротьби з піратством та незаконними актами проти морського судноплавства.

Отже, піратство, феномен, що, здавалося, залишився у середньовіччі, нагадавши про себе у наш час, поставив низку суттєвих правових проблем у сфері запобігання, протидії, припинення та покарання за цей злочин.

Умови 21 сторіччя, розвиток міжнародного, зокрема, морського права, протягом останнього часу, вимагають нових підходів і в міжнародно-правовому режимі боротьби з піратством. Очевидно, мова має йти про вдосконалення відповідних статей Конвенції ООН з морського права 1982 року, як шляхом внесення окремих поправок так і, можливо, розробки додаткового комплексного багатостороннього документу, що доповнював би відповідний конвенційний режим.

Разом з тим, необхідно визнати, що розробка, погодження, набуття чинності новим багатостороннім документом є надзвичайно тривалим процесом, що як показує досвід, може затягнутися на роки, якщо не на десятиліття. Не відхиляючи цей підхід, слід розглянути й інші кроки, що могли б бути вжиті оперативно, та вже ближчим часом надати додатковий імпульс заходам боротьби з піратством, а також зміцненню відповідного міжнародно-правового режиму. Йдеться, насамперед, про перехід від локального до глобального підходу у питанні боротьби з піратством в рамках Ради Безпеки ООН. Злочин, що відбувається в різних частинах світу, за своїми масштабами загрожує міжнародній системі транспортних перевезень, а отже - світовій торгівлі та відповідно глобальній безпеці, не кажучи вже про безпосередню загрозу морякам та судноплавству, дестабілізацію внутрішньополітичної ситуації в багатьох країнах внаслідок впливу піратської діяльності у водах біля їх узбережжя, тісний зв'язок з міжнародною організованою злочинністю та тероризмом, вимагає скоординованих зусиль та реакції з боку усього світового співтовариства. У цьому зв'язку, доцільно було б розглянути визначення Радою Безпеки ООН піратства як загрози міжнародному миру та безпеці (наразі відповідні положення фактично обмежуються визначенням загрози для міжнародного судноплавства та безпеки торговельних морських шляхів). За допомогою резолюцій Ради Безпеки ООН на цьому етапі могли б бути більш чітко відрегульовані питання співробітництва між державами у переслідуванні організаторів та спонсорів піратської діяльності, а також тих осіб та організацій, що надають притулок особам, винним у вчиненні злочину піратства. Останнє має особливо важливе значення, враховуючи, що значна кількість піратських нападів відбувається біля узбережжя держав, що не можуть забезпечити ефективного урядування на відповідній території. Крім того, окремі заходи, що виявили свою ефективність у протидії піратству біля узбережжя Сомалі, могли б бути поширені і на інші регіони.

Більш активну роль у зміцненні правового режиму у сфері боротьби з піратством могли б відіграти й інші міжнародні організації, зокрема ІМО. Останнім часом тут вже було досягнуто суттєвого прогресу у вдосконаленні практичних правил щодо зміцнення можливостей суден у протидії спрабам

піратського захоплення та збройного пограбування. Водночас повільно йде просування у вирішенні питань підвищення соціальних стандартів та вимог до захисту моряків, які працюють в умовах підвищеної загрози піратства, протидії фінансуванню тероризму та використанню коштів, отриманих внаслідок цієї злочинної діяльності. Далекою від ефективності залишається правова та організаційна база розслідування злочинів піратства.

Без забезпечення належного судового переслідування та покарання винних у піратстві не можна вести мову про ефективну боротьбу з цим явищем. Ключовими елементами у цьому є дотримання міжнародних стандартів прав людини, створення умов для проведення справедливого судового процесу, вироблення чіткого механізму недопущення уникнення правосуддя як безпосередніми учасниками піратських нападів, так і особами і організаціями, що надають їм допомогу, фінансування чи захист. Цілком очевидно, що в умовах різкого зростання кількості піратських нападів, міжнародне співробітництво має розглянути додаткові механізми застосування закріпленої в Конвенції ООН 1982 універсальної юрисдикції. Відповідні ініціативи мають включати заходи зміцнення правового співробітництва між державами, створення нових міжнародних юрисдикційних органів, розширення компетенції вже існуючих. Уважного вивчення у цьому зв'язку заслуговує пропозиція, висловлена, зокрема, в рамках засідань Контактної групи щодо протидії піратству, про створення міжнародного антипіратського трибуналу. Такий трибунал міг би бути заснований на підставі резолюції Ради Безпеки ООН, прийнятої в рамках Розділу VII, і розміщуватися в регіоні найбільшої піратської активності.

Боротьба з піратством буде лише тоді ефективна, коли вона спиратиметься на чіткий міжнародно-правовий режим, що забезпечує дієвий інструментарій визначення злочину та винних у його організації та вчиненні; недопущення отримання та використання вигод від цієї злочинної діяльності; силової протидії піратській діяльності, у тому числі, за необхідності, в превентивному порядку; належного судового переслідування та покарання. Як підтверджує проведений аналіз, незважаючи на свою тисячолітню історію, міжнародно-правовий режим боротьби з піратством у багатьох своїх елементах вимагає вдосконалення з урахуванням нових викликів, що постали у цій сфері у XXI столітті.

1. Див.: Reports on acts of piracy and armed robbery against ship (msc. 4/circ. 130 and 133–138). 2. Див.: International Maritime Bureau (IMB), Piracy and armed robbery against ship: report for the period 1 January – 30 June 2009, pp. 10–11. 3. Див.: *R. Colins, D. Hassan*: «Applications and Shortcomings of the Law of the Sea in Combating Piracy: A South East Asian Perspective». – Journal of Maritime Law and Commerce, Jan 2009, p. 95. 4. Див., наприклад *Dubner B.* «Recent Developments in the International Law of the Sea (1999)» 33 Int'l L. 627–636; *Collins R., Hassan D.* «Applications and Shortcomings of the Law of the Sea in Combating Piracy: A South East Asian Perspective». 5. *J. Mo.* «Options to Combat Maritime Piracy in Southeast Asia» 33 (2002) Ocean Development and International Law 343–358. 6. 525 F.3d 709.cert.dinied, 129 S. Ct. 324 (2008). 7. Див., наприклад аналіз цього рішення – *Kontorovich E.*, AJJL Vol. 103 (2009)8 p. 734–740. 8. Report of the Secretary-General pursuant to Security Council resolution 1846 (2008), 13 November 2009, N S /2009/590, para. 46.